

Οι «άμεσες» και οι «έμμεσες» ανάγκες για τη δεύτερη δόση

Του Δ. Πετυχάκη

Ο ΠΩΣ ΕΙΧΕ αποκαλύψει τις δύο προηγούμενες εβδομάδες «Το Βήμα», η κυβέρνηση επείγεται να λάβει τώρα τη δεύτερη δόση του Κοινοτικού δανείου. Οι λόγοι είναι πολλοί και όπως εξηγεί υψηλή τραπεζική πηγή δεν υπάρχει σήμερα κανείς λόγος «που να υπαγορεύει να μη ζητήσουμε να μας χορηγηθεί η δεύτερη δόση του δανείου». Άλλοι πάλι κύκλοι προχωρούσαν και ένα βήμα παραπέρα: «Πώς η Κοινότητα δούλησε και την Ιταλία και τη Βρετανία να αντεπεξέλθουν στην πρόσφατη νομισματική θύελλα; Να μας στηρίξει και εμάς. Εμείς μάλιστα δεν ζητάμε και πολλά. Ένα δισ. δολάρια, και αν θέλουν, να μη μας τα εκταμιεύσουν, αλλά να τα κρατάνε αυτοί (stand by) σε περίπτωση που τα χρειαστούμε». Εφεδρικά συναλλαγματικά διαθέσιμα στο εξωτερικό, δηλαδή.

Συγκεκριμένα, η «άμεση ανάγκη» για το δάνειο προκύπτει από τις ακόλουθες εξελίξεις:

– **Πρώτον**, το έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών (τρεχουσών συναλλαγών) θα είναι πολύ μεγαλύτερο από ό,τι είχε αρχικά υπολογισθεί πέρυσι τέτοιον καιρό, όταν δεν είχαμε ανάγκη τη δεύτερη δόση του δανείου. Υπολογίζαμε έλλειμμα της τάξεως του ενός δισ. δολαρίων, τώρα θα έχουμε κάτι γύρω στα 2 δισ. δολ. Μείον ένα δισ. δολ. συνεισφορά από το εξωτερικό μας εμπόριο και τις συναλλαγές.

– **Δεύτερον**, η εισροή μη δανειακών κεφαλαίων, που υπελογίζετο να φθάσει τα 3,5 δισ. δολ., μάλλον θα είναι κάτω από το επίπεδο των 2 δισ. δολ. Και ίσως πολύ χαμηλότερα. Αν και το τελικό ποσό δεν μπορεί τώρα να προβλεφθεί, θα υπάρξει και από εδώ ένα «μείον» 1,5 – ίσως και 2 – δισ. δολαρίων.

– **Τρίτον**, για να μη μειωθούν κάτω από 4,5 – 4 δισ. δολάρια τα συναλλαγματικά μας αποθέματα, θα πρέπει ως το τέλος του 1992 να δανειστούμε περί το 1 δισ. δολάρια από τις διεθνείς αγορές. Και αυτό δεν προμηνύεται και τόσο εύκολο με τις παρούσες συνθήκες που επικρατούν στις διεθνείς αγορές.

Και εδώ έρχεται να διευκρινισθεί ο όρος «έμμεση ανάγκη», αφού η χορήγηση της δ' δόσης του κοινοτικού δανείου θα ανεβάσει την πιστοληπτική και συνεπώς τη διαπραγματευτική ισχύ της χώρας μας στο εξωτερικό. Έχουν πρόσφατα ξεκινήσει οι διαδικασίες για να δούμε σύντομα στην ιαπωνική κεφαλαιαγορά για ένα ομολογιακό δάνειο ύψους περίπου 400 εκατ. δολαρίων. Οι όροι δεν έχουν προσδιορισθεί ακόμη, αλλά όταν γίνει αυτό θα είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε τι επιτόκια πρέπει να προσφέρουμε για να κάνουμε τους τίτλους του ελληνικού Δημοσίου στο εξωτερικό ελκυστικούς.

Όπως είχαμε αναφέρει, ως το τέλος της χρονιάς τα δανειακά ποσά που θα αντλήσουν συνολικά διάφορες χώρες (οι περισσότερες πλούσιες και ανεπτυγμένες) θα φθάσουν τα 35 δισ. δολ. Έκτοτε έγινε γνωστό το ομολογιακό δάνειο με ρήτρα γερμανικού μάρκου που θα συνάψει η Βρετανία: 5,5 δισ. στερλίνες! Και να σκεφθεί κανείς ότι αυτό είναι μόλις το κόστος της παρέμβασής που έκανε η Τράπεζα της Αγγλίας για να στηρίξει τη στερλίνα, συν το κόστος της κοινής στήριξης (με swaps) που έγινε από κοινού με την Bundesbank.

Αν το κόστος της νομισματικής θύελλας για τη δική μας οικονομία ήταν μια μικρή μόνον μείωση των συναλλαγματικών μας αποθεμάτων, όπως λέει δημόσια η διοίκηση της Τραπεζίας της Ελλάδος, τότε βλέποντας τις ανάγκες της Βρετανίας θα μπορούσαμε να πούμε το κλασικό «και μη χειρότερα».

marie claire

ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΠΑΘΟΣ... ΕΞΕΙΣ

Πώς η κυβέρνηση απέτυχε στην εκπλήρωση των όρων για το δάνειο από την ΕΟΚ

Του Χ. Α. Παπαδημητρίου

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ κοινοτικό δάνειο συνοδεύτηκε με μια μεγάλη σειρά όρων, τους οποίους θα όφειλε να ικανοποιήσει η ελληνική οικονομία, καθώς και σειρά μέτρων που έπρεπε να λάβει η κυβέρνηση προκειμένου να προχωρήσει ομαλά η εκταμίευσή του. Δεκαοκτώ μήνες μετά την έναρξη της περιόδου ελέγχου στα πλαίσια του κοινοτικού δανείου, ο τεχνοκράτης της αρμόδιας διεύθυνσης των Βρυξελλών, ο κ. Ο' Λόγκλιν, ολοκλήρωσε τις διαβουλεύσεις του στην Αθήνα και αναμένεται να συντάξει σχετική έκθεση, η οποία θα εξετασθεί από τη Νομισματική Επιτροπή στα μέσα Νοεμβρίου και στη συνέχεια από το Συμβούλιο Υπουργών Οικονομίας (Eco/Fin). «Το Βήμα» ερευνά στη συνέχεια τις επιδόσεις κυβερνήσεως και οικονομίας ως προς την ικανοποίηση των όρων του δανείου.

Αποτυχία στα ουσιαστικά σημεία

Πληθωρισμός. Ο στόχος για περιορισμό του πληθωρισμού μετετέθη στα τέλη του 1993. Αν είχε τηρηθεί ο όρος αυτός, θα έπρεπε ο πληθωρισμός να έχει κλείσει τον προηγούμενο Δεκέμβριο στο 17% και όχι στο 18%. Η μεγαλύτερη απόκλιση όμως θα σημειωθεί εφέτος: οι τιμές καταναλωτή αναμένεται να τρέχουν με ετήσιο ρυθμό 15,5-16% έναντι στόχου για 12,5%. Η ελληνική οικονομία δεν θα είναι στο ραντεβού ούτε τον Δεκέμβριο του 1993. Είναι εξαιρετικά δύσκολο, παραδέχονται στην κυβέρνηση, να πέσει ο τιμάρθρο στο 7%, που είχε προβλεφθεί με το δάνειο. Το πιθανότερο είναι να τρέχει μεταξύ 8% και 10%.

Δημόσιο έλλειμμα. «Ο στόχος ήταν εξωπραγματικός και εξωφρενικός», σχολιάζει υψηλά ιστάμενος τεχνοκράτης του επιτελείου Μάνου, προσπαθώντας να εξηγήσει ότι σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε η κυβέρνηση να ικανοποιήσει τον σχετικό όρο του δανείου. Πράγματι, ο καθαρός δανεισμός του κράτους για την κάλυψη των αναγκών του έφθασε στο 13,7% του Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) το 1991 (έναντι «στόχου» 10,4%), ενώ για το 1993 αναμένεται να κλείσει στο 8% (έναντι 5% του στόχου του δανείου).

Η μεγαλύτερη απόκλιση θα σημειωθεί το 1993, παρά την αυστηρότητα των εισπρακτικών μέτρων που ελήφθησαν ήδη στη διάρκεια του 1992: οι δανειακές ανάγκες θα παραμείνουν στο 7-8% έναντι στόχου 1,5%. Στο υπουργείο Εθν. Οικονομίας εξηγούν ότι «προφανώς κανείς δεν είχε υπολογίσει το μέγεθος των κρατικών υποχρεώσεων και τη δυσκολία να περικοπούν οι δαπάνες».

Πρέπει να σημειωθεί ότι αν η κυβέρνηση δεν είχε μεταθέσει την αποπληρωμή κρατικών δανείων, οι δανειακές ανάγκες θα είχαν φθάσει στο 16% το 1991 και στο 11% το 1992. Επειδή όμως «το έξυπνο πουλί από τη μύτη πιάνεται», ο προϋπολογισμός του 1993 θα εμφανίσει πρωτογενές πλεόνασμα (δηλαδή τα έσοδα θα είναι μεγαλύτερα από τις δαπάνες, πλην εκείνων του χρέους) σε ύψος 5% του ΑΕΠ. Το περίσσειμα όμως αυτό, που προέρχεται από την υπερφορολόγηση του εισοδήματος, θα χρησιμοποιηθεί προκειμένου το κράτος να ανταποκριθεί στις δανειακές υποχρεώσεις, τις οποίες θα έπρεπε να έχει ήδη καλύψει από τότε που ανέλαβε τη διακυβέρνηση των δημοσίων πραγμάτων.

Η κυβέρνηση απέφυγε επί δύο

Στο 1993 μετατίθενται οι τελευταίες
ελπίδες (;) για ικανοποίηση
των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει
η Ελλάδα απέναντι στην Κοινότητα

Πρόγραμμα συγκλίσεως παράλληλα με τον προϋπολογισμό '93

Η ΕΚΤΑΜΙΕΥΣΗ της δεύτερης δόσης των 600 εκατ. ECU και η συμμετοχή της χώρας στην κατανομή των κονδυλίων που θα περιλαμβάνει το Ταμείο Συνοχής της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE) της Ευρώπης είναι οι δύο ουσιαστικοί λόγοι για τους οποίους ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Στ. Μάνος επιδιώκει την έγκριση ενός «σφικτού» προϋπολογισμού και ταυτοχρόνως την έγκριση του ελληνικού προγράμματος συγκλίσεως στα τέλη Δεκεμβρίου και τις αρχές του νέου έτους.

Πρακτικά, οι όροι του δανείου των 2,2 δισ. ECU συναποτελούσαν ένα είδος προγράμματος συγκλίσεως της ελληνικής οικονομίας. Η ίδια η κυβέρνηση το απεκάλεσε «Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Προσαρμογής της Οικονομίας» και βάπτισε τις δεσμεύσεις που ανέλαβε η χώρα «όρους» και αλλάζει το οικονομικό της επιτελείο, κίνηση που ξεκίνησε με την τοποθέτηση του κ. Στ. Μάνου στο υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και ολοκληρώθηκε με την απομάκρυνση των υπουργών Βιομηχανίας, Εμπορίου και «Ιδιωτικοποιήσεων» κ. Α. Ανδριανόπουλου και Οικονομικών κ. Ι. Παλιακοκρυστάκη. Πρακτικά, το σύνολο των αρμοδιοτήτων των υπουργείων αυτών συγκεντρώθηκε στο τραπέζι των συνεργασιών του κ. Κ. Μητσotάκη με τον «υπερυπουργό» του.

Από τότε μεσολάβησαν δύο πλήρεις εκθέσεις των αρμοδίων οργάνων της ΕΟΚ, με τις οποίες απεδείχθη ότι η κυβέρνηση ελάχιστα έπραξε προκειμένου να τηρήσει τους όρους που είχε υπογράψει και, σε κάθε περίπτωση, οι επιδόσεις της οικονομίας έναν χρόνο μετά την υπογραφή του δανείου δεν μπορούσαν επ' ουδενί να θεωρηθούν ικανοποιητικές. Στο συμπέρασμα αυτό κατέληξε η Κοινοτική έκθεση της 25ης Μαρτίου 1992. Όπως ήταν φυσικό, από τότε και ως σήμερα, η κυβέρνηση απέφυγε οποιαδήποτε συζήτηση για τη δεύτερη δόση του δανείου. Προτίμησε να αλλάξει το οικονομικό της επιτελείο, κίνηση που ξεκίνησε με την τοποθέτηση του κ. Στ. Μάνου στο υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και ολοκληρώθηκε με την απομάκρυνση των υπουργών Βιομηχανίας, Εμπορίου και «Ιδιωτικοποιήσεων» κ. Α. Ανδριανόπουλου και Οικονομικών κ. Ι. Παλιακοκρυστάκη. Πρακτικά, το σύνολο των αρμοδιοτήτων των υπουργείων αυτών συγκεντρώθηκε στο τραπέζι των συνεργασιών του κ. Κ. Μητσotάκη με τον «υπερυπουργό» του.

Η αποτυχία της κυβερνήσεως να κάνει όσα είχε η ίδια σχεδιάσει και υποσχεθεί στην ΕΟΚ, στην κοινή γνώμη και στον επιχειρηματικό κόσμο, οδήγησε στην απότομη στρόφη της 7ης Αυγούστου. Για μία ακόμη φορά όμως η κυβέρνηση «άλλα σχεδίασε, άλλα ανακοίνωσε, άλλα έφερε στη Βουλή και άλλα προτίθεται να κάνει». Το σίγουρο πάντως είναι ότι το επιτελείο Μάνου εμφανίζεται αποφασισμένο να επιτύχει τουλάχιστον στο σημείο της δημοσιονομικής προσαρμογής, ελπίζοντας ότι αυτό θα είναι αρκετό και για την καθήλωση των πληθωριστικών πιέσεων σε επίπεδο κάτω του 10% μέσα στο 1993.

χρόνια να λάβει τα «δυσάρεστα αλλά απαραίτητα» μέτρα εγγράφοντας στον προϋπολογισμό «ψεύτικα έσοδα». Τέτοια αποδείχθηκαν τα έσοδα των 680 δισ. δραχμών που είχε υπολογίσει να συγκεντρώσει ως τα τέλη του 1992 από την ιδιωτικοποίηση δημοσίων επιχειρήσεων και την πώληση κτηματικών ομολογιών. Τελικά, τα μοναδικά έσοδα στην κατηγορία αυτή προήλθαν από την πώληση της ΑΓΕΤ «Ηρακλής», την πώληση των αδειών για την κινητή τηλεφωνία και την πώληση οικοπέδων στον Διόνυσσο και τη Ρόδο.

Λιγότεροι δημόσιοι υπάλληλοι. Η κυβέρνηση είχε αναλάβει την υποχρέωση να μειώσει κατά 50.000 (δηλαδή κατά 10%) τον αριθμό των πολιτικών υπαλλήλων του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Σύμφωνα με τα στοιχεία που πήρε μαζί της η αποστολή της ΕΟΚ, ο αριθμός των υπαλλήλων (που είχε υπολογισθεί σε 525.000 άτομα) μειώθηκε κατά 25-27.000 άτομα. Η μείωση οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στην πώληση ή το κλείσιμο των περισσότερων προδημηματικών και στην αποχώρηση, λόγω αλλαγών στο συνταξιοδοτικό καθεστώς, σε πολλές δημόσιες επιχειρήσεις. Στην κεντρική διοίκηση, όμως,

δηλαδή στα υπουργεία, η μείωση ήταν μόλις 2%.

Ο στόχος αυτός δεν θα εκπληρωθεί ούτε το 1993. Μπορεί ο κ. Μάνος να προσπαθεί να δεχθεί η κυβέρνηση τον κανόνα «1:5» μεταξύ νέων προσλήψεων και αποχωρήσεων από την υπηρεσία, το πιθανότερο όμως είναι ότι θα συμβεί ακριβώς το αντίθετο. Στον βαθμό που οι παράγοντες που ευνόησαν τη μείωση του αριθμού των υπαλλήλων του ευρύτερου δημόσιου τομέα δεν θα ισχύουν το 1993, το βάρος πρέπει να πέσει αποκλειστικά στην κεντρική διοίκηση. Τα περιθώρια περιορισμού του ανθρώπινου δυναμικού χωρίς να έχει προηγηθεί μια πλήρης αναδιοργάνωση των υπηρεσιών θεωρούνται μηδαμικά.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ένας από τους όρους του δανείου ζητούσε την οργάνωση κεντρικού συστήματος παρακολούθησης των προσλήψεων, αποχωρήσεων και μεταθέσεων όλων των υπαλλήλων του ευρύτερου κράτους: υπουργείων, ΔΕΗ, ΟΤΕ, τραπεζών, δήμων και κοινοτήτων κλπ. Κανένα τέτοιο μηχανισμό δεν στήθηκε δεκαίως και ο μόνος που είναι πιθανόν να γνωρίζει είναι – πάντοτε ο ίδιος – ο κομματικός μηχανισμός του κυβερνήτορα κόμματος.

Αλλαγή φορολογικού συστήματος. Με την υπογραφή του δανείου η κυβέρνηση δεσμεύθηκε να διευρύνει τη φορολογική βάση και να αυξήσει τα έσοδα του κράτους. Για τον σκοπό αυτόν όφειλε να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα εισπράξης των φόρων. Δεσμεύθηκε επίσης να προσφύγει – από το 1991 – στη συνδρομή διεθνών εμπειρογνομώνων. Η κυβέρνηση όχι μόνο απέφυγε να εφαρμόσει τον όρο αυτόν, αλλά εξαπάτησε υψηλούς κύκλους της Κοινότητας, όταν, ενώ είχαν συμφωνηθεί ακόμη και οι λεπτομέρειες της αποστολής, τα πάντα ανεβλήθησαν. Το χειρότερο είναι ότι ακόμη και η μηχανοργάνωση των εφοριών, μετά την εγκατάσταση των πρώτων προσωπικών υπολογιστών, γνωρίζει τεράστια καθυστέρηση.

Η κυβέρνηση αρνήθηκε να εφαρμόσει σύστημα εναλλακτικού προσδιορισμού των εισοδημάτων των ελευθέρων επαγγελματιών, παρά την αντίθεση της δεσμευσή της. Από τότε και ως τον τελευταίο φορολογικό νόμο η πάταξη της φοροδιαφυγής στον χώρο αυτόν δεν σημείωσε καμία πρόοδο. Το ίδιο συνέβη και με μια άλλη «δεσμευση» του δανείου που αφορούσε τη φορολόγηση του μεγάλου αγροτικού εισοδήματος. Ο σχετικός όρος ορίζει ότι τα έσοδα του κράτους από τη φορολογία αγροτών θα πρέπει να φθάσουν τα 65 δισ. δραχμές στο φορολογικό έτος 1993. Το μόνο που έγινε προς αυτή την κατεύθυνση ήταν η υποχρέωση υποβολής δήλωσης όταν οι επιστροφές από ΦΠΑ ξεπερνούν τις 300.000 δραχμές. Τίποτε το σπουδαίο όταν υπάρχει ήδη η υποχρέωση υποβολής δηλώσεως για τους αγρότες ΙΧήδες.

Επιτυχία στη λιτότητα

Συγκράτηση των μισθών. Η κυβέρνηση είχε δεσμευθεί ότι «η εισοδηματική πολιτική στον δημόσιο τομέα θα είναι περιοριστική το 1992 και 1993». Πράγματι το 1992 ήταν έτος εισοδηματικής λιτότητας για τον δημόσιο τομέα, η οποία αμβλύνθηκε όμως με τη μείωση των φορολογικών συντελεστών μετά το δεύτερο τρίμηνο του έτους.

Πρέπει να σημειώσουμε όμως ότι η κυβέρνηση πέτυχε τη μείωση του πραγματικού εισοδήματος όχι μόνο γιατί περιορίσε την προσαρμογή των ονομαστικών αμοιβών στον πληθωρισμό. Επέβαλλε συνεχώς νέους φόρους (εκτάκτους και μονίμους) και αύξησε δύο φορές τις ασφαλιστικές εισφορές. Στην πραγματικότητα η κυβέρνηση σταθεροποίησε απλώς την εισοδηματική δαπάνη του κράτους, ενώ φορολόγησε άγρια το εισόδημα όλων των παραγωγικών τομέων της οικονομίας. Το αποτέλεσμα ήταν να ενταθούν οι πληθωριστικές πιέσεις και να περιορισθεί η επενδυτική αποταμίευση.

Κόψιμο των επιδοτήσεων. Στο σημείο αυτό η κυβέρνηση όχι μόνο δεν τήρησε τον σχετικό όρο του δανείου, αλλά τον παρέβη επισήμως. Έτσι, ενώ για το 1992 και το 1993 το δάνειο προέβλεπε ότι οι δαπάνες αυτές δεν θα ξεπεράσουν τα 780 και 745 δισ. δραχμές, αντίστοιχως, τελικά η κυβέρνηση προγραμματίισε τη δαπάνη 185 δισ. παραπάνω από τα συμφωνηθέντα. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις που εδόθησαν στους Κοινοτικούς, τα κονδύλια των επιχειρήσεων περιορίζονται μόνο στον βαθμό που από αυτά πληρώνονται μισθοί και συντάξεις, αλλά επεκτείνονται όταν αφορούν λειτουργικά και «άλλα» έξοδα. Πάντως, στο υπουργείο Εθν. Οικονομίας υπόσχονται τώρα ότι το 1993 θα κρατηθούν στο προγραμματισμένο ύψος τους.